

ÚJRA ÉS ÚJRA

A maglódi Szitakötő bölcsőde

Szöveg: **Erhardt** Gábor
Építészet: **Horváth** Zoltán
Fotó: **Kedves** Zsófia

▲ Horváth Zoltán szabadkézi rajza

Az idei Ybl-díj kitüntetettjei között volt Horváth Zoltán, a Triskell Kft. tagja. A hivatalos indoklás szerint „a mértéktartó organikus építészeti szemlélet képviselőjeként, az épületeket a környezetbe integráló, egyéni téralkotó felfogással végzett építész tervező munkásságáért és főépítési tevékenységéért” kapta az elismerést. E méltatást nagyon jól illusztrálja a közelmúltban elkészült maglói Szitakötő bölcsőde, amelynek bemutatásával gratulálunk Horváth Zoltánnak a díjhoz.

Örök kérdés, hogy egy épület megítélhető-e az idő- és térbeli környezet részletes ismerete nélkül. Alkotható-e vélemény egy épületről csak képek alapján, a tervező gondolatainak, illetve a használók, a környék lakói véleményének ismerete nélkül? Az utóbbi időkig azt gondoltam, hogy a válasz: egyértelmű nem. Különösen a hazai organikus építészeti „ideológiával és narratívával telített” épületei esetében. De cikkünk tárgya, illetve **Horváth Zoltán**, és tágabban közvetlen munkatársai, **Turi Attila** és **Terdik Bálint** közelmúltbeli épületei kétségessé tették számomra ennek az állításnak a létjogosultságát, mivel az épületek döntően vidéken, illetve a budapesti agglomerációban épültek, erősen megkérdőjelezhető építészeti környezetben.

Bántóan gögösnek tartom azt az építészeti hozzáállást, amely az adott építési helyszín környezetének vélt vagy valós építészeti igénytelenségére hivatkozva a saját önmegvalósításának eszközeként tekint egy-egy tervezési feladatra, kizárva a környezeti hatásokat. Ezzel hozzájárul a környezet sokszólamúságához, még ha a környezet építészeti minőségén emel is. Egyre inkább azt látom, hogy az építészeti feladatok ma egyfajta szolgálat, különösen a magyar vidéken. Ez egészen más képességeket, talán hajlamokat igényel, mint amelyekre a mai építészeti kiképzés az egyetemen, illetve a mindennapi szakmai közegben. A fentiek miatt nem klasszikus épületkritikát kívánok írni a maglói Szitakötő bölcsődéről (amit egyébként abszolút

megérdemel), hanem egy kicsit szélesebb perspektívát nyitva boncolgatnám Horváth Zoltán szakmai pályafutásának elmúlt évtizedét. És mindezek apropóján feltennék néhány kérdést az organikus építészet jelenéről, jövőjéről, így a Kós Károly Egyesülés megalapításának harmincadik évfordulójához közelítve.

Az épület ismertetéséhez szükséges két fontos pont részletesebb kifejtéseként egyrészt az épített környezet karakteréről, másrészt a bölcsődei funkció „érzékenységéről” kell pár mondatot írni. Az oktatási épületek tervezése különösen nehéz feladat, hiszen az eljövendő generáció térről, építészetéről alkotott gondolatait döntően befolyásolja, hogy milyen környezetben töltik legfogéko-

Építész, vezető tervező:

Horváth Zoltán

Építésmunkatárs:

**Horváth Gergely, Szincsák Péter,
Tövisskes Csilla**

Statika, tartószerkezet:

Demjén József

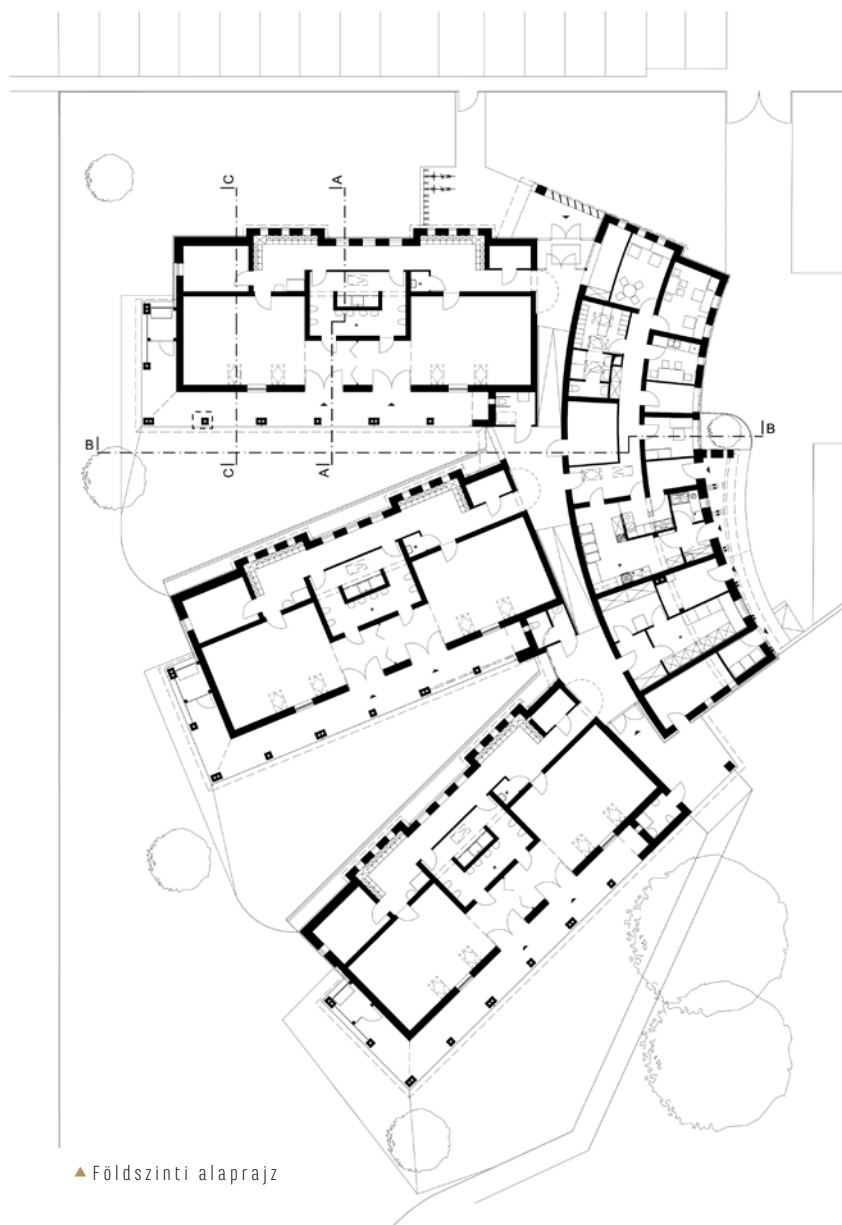
Épületgépészet: **Szöllösi Árpád**

Gyengeáramú tervek: **Horváth Károly**

Erősáramú tervek: **Mihalovics József**

nyabb életszakaszukat. Kiemelten érdekes ez a bölcsődék esetében, mivel az éppen csak nyiladozó elméjű, az elsődlegesen fontos személytől, azaz az anyától huzamosabb időre elszakított gyermekek sérülékenysége vitán felüli. Itt mindennek „rendben kell lennie”. Nem abban az értelemben, ahogy azt a ma épülő óvodák, bölcsődék tervezőinek többsége gondolja, kizárólag minimalista, purista eszközökkel alakítva ezen épületeket.

Az üresség által átláthatóvá tett térnek nem a zaklatottság miatt átláthatatlan tér az ellentéte. Számomra etalonszerű példa a Turi Attila által tervezett budakalászi Mályva utcai bölcsőde. E hely alaprajzi szerkesztése tiszta, de a szerkezetből és tömegformálásból teljesen adekvátan következő belső és kül-

▲ Földszinti alaprajz

Szitakötő bölcsőde, Maglód

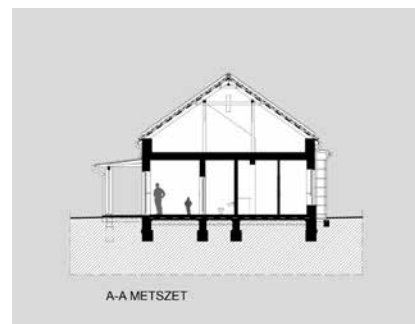
25

ső játékoság egyértelműen vállalható alternatívát mutat a jelen minimalista építészetével szemben. Ugyanakkor fel kell tenni az „utánozhatóság”, a más tervezői praxisba ágyazhatóság kérdését. Különösen annak fényében, hogy egyáltalán nem mindennapi a megbízó és tervező közötti – Budakalászon Turi Attila főépítésze alatt jellemző – összhang. Az állami források megpályázásának bürokratikus nehézségei, az állandó idő- és pénzhiány, és a megfelelő (képzettségű, gyakorlatú és érzékenységű) szakember hiánya akadályozza a tervező és megbízó közötti összhang kialakulását,

▲ Drónfotó: Dénes György

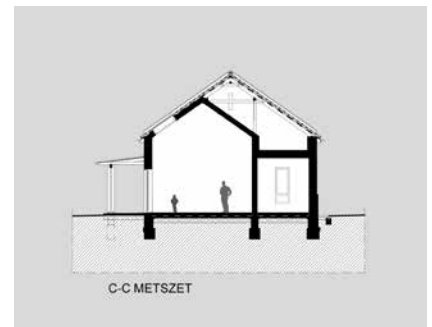
ami nem kevés kitartást, és némi dörzsöltséget is kíván. Horváth Zoltán és munkatársai mindenképpen ezen alkotók közé tartoznak, akik az építészetet, különösen a kisebb léptékű, vidéki középületek tervezését egyfajta szolgálatnak tekintik. Erre volt jó példa a közelmúltban megvalósult, és méltatlanul alulreprezentált tornaterem- és tanuszoda-épületek (*Országépítő, 2017/4.*) egyediesíthető títusterveinek gondolata.

E szolgálat alapja a főépítési tevékenység, azaz egy építészeti gazdaszerrep vállalása, amely egyrészt az állandó jelenlétről, másrészt a példamutatásról szól. Az állandó jelenlét lényege, hogy a főépítész megszólítható, minden kérdésre belátható időn belül válaszol, a legegyszerűbb lakossági megkeresé-

végző soron pedig az esetek többségében építészeti szempontból finoman szólva problematikusá teszi e beruházásokat. Maglódon ez szerencsésen alakult, mivel a kormányzati támogatást egy olyan vázlattevével sikerült elnyerni, amelynek elkészítésében, a tervezési program megfogalmazásában komoly szakemberek is részt vettek.

A Szitakötő bölcsőde környezetét a tipikusan agglomerációs, új parcellázású területek gyors fejlődése miatti idegen-sége, az otthonosság hiánya jellemzi. Ezen ür betöltésének szükségességére csak a legérzékenyebb önkormányzatoknak van „hallásuk”. A többség – az események után loholva – a körültekintés legszükségesebb minimumával igyekszik, vagy tudja kielégíteni az infrastruktúra-fejlesztési igényeket, többek között az alapfokú szolgáltatásokat biztosító középületek és közterek építését. Ezek fényében írtam első gondolataimat az épületek értelmezhetőségi kereteit illetően. Mondhatni: így élünk mi itt, Árkádiában. Az építészek többsége ebben a helyzetben a már szintén említett önmegvalósításba „menekül”, de van egy kisebbség, amely igyekszik a nehézségekből is erényt kovácsolni,

▲ Metszetek

sektől a településfejlesztés szélesebb horizontú kérdéseig. A példamutatás pedig – az én meglátásom szerint – nem más jelent, mint jó épületek tervezését és megvalósítását (!). Nem elég a főépítési fogadóórán, a tervtanácsban ki nyilatkoztatni a nagy igazságokat. Meg kell mutatni, hogyan kell – kulturáltan – viselkedni. A főépítész által tervezett épület a *Települési Arculati Kézikönyv* tartalmának fizikai megvalósulása kell legyen. Így tud a főépítész a kellő hatékonysággal a településen élőkhez szólni. Mi, építészek beszél(get)hetünk tervekről, mert mi értjük azokat. A lakosok azonban nem tudnak tervet olvasni, nekik látniuk kell a jó épületeket. A Szitakötő bölcsőde telkének adottságai érdekesek: gyakorlatilag Maglód ma beépített belterületének határán helyezkedik el. Közvetlen szomszédjában egy, a környező lakóépületek formavilágát követő óvoda áll. A tágabb környezet, de maga Maglód építészeti arculata – ahogyan más agglomerációs településé sem különb – kiforratlan, ad hoc, a közelmúlt építőipari konjunktúrája, lakásépítési boomja által meghatározott... A telek három oldalról közterület által határolt, ami érdekes szituációt eredményez. Az óvodák, bölcsődék esetében amúgy is jellemző, hogy az épület főhomlokzatai, azaz a csoportszobák mindig a telek belseje felé néznek,

▲ Egészségház, Budakalász, 2013 – Pro Architectura díj, 2016

így az utcai, valódi főhomlokzat többnyire kiszolgálóhelyiségeket rejt. Itt sincs ez másképp. A klasszikus előkert északkeleti tájolású, és gyakorlatilag gazdasági udvarnak tekinthető.

Az alaprajzi képlet némiképp emlékeztet a Horváth Zoltán által 2012-ben tervezett budakalászi Egészségház koncepciójára (*Országépítő, 2015/3.*). Ott három, egymásról „lefűződő”, leszakadó, egyre emelkedő magasságú, de mégis egyívású tömeget fog egységbe az alacsony, kis hajlású tetővel fedett, összekötő épületrész, amelyben az íves, ölelő, intim teret képező karakter a meghatározó. A maglódi bölcsődénél ez a koncepció annyiban módosul, hogy itt az északi oldalon egy íves „fejrész” szervezi az együtttest, amely mellé sugarasan három, csoportszobákat magába foglaló épülettömeg kapcsolódik. Az épülettömegeket itt is alacsony, kis hajlású tetővel fedett „televény” köti össze, amely hol zárt közlekedő, hol a csoportszobákat árnyékoló fektetőterasz, hol egyszerű előtető formáját ölti magára. Az egymástól éppen hogy csak elhúzott tömegek ilyen kapcsolata a dunavarsányi Városházánál is jellemző volt, de ott a keretes alaprajz lett a funkcióhoz illeszkedő megoldás.

Az íves fejpületben kaptak helyet a kiszolgálóhelyiségek, a személyzet irodái, öltözői és tartózkodói. Van itt egy tekintélyes méretű melegítőkonyha, illetve, amit az ilyen méretű épületeknél jelentősen alul szoktak méretezni: számtalan jól használható tároló, megelőzve, hogy a későbbiekben az összes közlekedő szekrényekkel legyen telezsúfolva.

A csoportszobák szárnyai egyívásúak: két-két csoportszoba van mindegyikben, egy-egy közös használatú vizesblokkal, és az átöltözésre is helyet adó oldalfolyosóval. Az utóbbi a szükséges helyeken enyhe homlokzati kiugrással bővül, ami a jól használhatóságon túl az oldalhomlokzatok játékosságát is eredményezi az eltérő, erőteljesebb színezéssel.

Az épület bejárata a már említett alacsonyabb, köztes rész északnyugati végpontjában van, a második főhomlok-

zaton, ha szabad így fogalmazni. Az erőteljes északnyugati uralkodó széljárás miatt a tervező nem szemből engedi rá a személyforgalmat a bejáratra, hanem dél felől, a már említett köztes épületrésznek a főtömegek elé való kifuttatásával létrejövő fedett-nyitott téren át.

A tervezővel az épületről beszélgetve felmerült az (ön)ismétlés kérdése, problematikája. Mikor unja meg egy építész saját magát? Mikor érzi úgy, hogy – önmaga számára – nem jelent izgalmat a saját építészetét? Megkerülve a választadást, mondhatnánk, hogy szó sincs erről, hiszen a szakmai pályáíve mindenkinél egyfajta formai, szellemi fejlődésként fogható fel. Ez Horváth Zoltán esetében valóban jól követhető a budakalászi Egészségháztól a dunavarsányi Városházán át cikkünk tárgyáig. Szerintem azonban másról is van szó.

A világhírű svájci építész, **Gion A. Caminada** írta, hogy az ő tapasztalata szerint az emberek szeretik az ismétlődést. Ezzel magyarázható a sűrű, de „egyszerű”, egyöntetű hangulattal bíró mediterrán, vagy éppen a svájci Alpokra jellemző települések hallatlan népszerűsége. És ez volt jellemző a Caminada által a 2000-es években a saját szülőfalujába, Vrinbe tervezett épületeire is. Caminada a helyi anyaghasználat és szerkezeti kialakítás logikáját követő egyszerű épületekkel lett világszerte ismert. Persze mellette is elrohant az idő – kis túlzással mondhatjuk, hogy csupán a mindenkinek kijáró ötperces világhír jutott neki. Hiszen, mint az élet szinte minden területére, az építészetre is jellemző az újdonság, a változatosság hajszolása. Mára ez lett az érték egyik fokmérője... Minden épület és építész csak képek formájában létezik a globális, virtuális térben. Azonban a maglódi Szitakötő bölcsőde és Horváth Zoltán közelmúltban tervezett, kis léptékű vidéki középületei ennek a folyamatnak ellentmondanak..., nagyon helyesen.

Horváth Zoltán és a Triskell építésziroda többi alkotója épületeivel megfogalmaz-

za azt az építészeti arányrendszert, formavilágot és anyaghasználatot, amivel be lehet lakni a magyar vidéket. A rendszerváltás utáni idők építészeti gondolkodására jellemző, hogy egyrésztől aki fizet, az az úr. Azaz a megrendelő bármilyen stílusú, méretű házat terveztetethet, az építésznek a szolgáltató szektor szereplőjeként ki kell szolgálnia a megrendelői igényeket, amelyeket csak azok a fránya jogszabályok korlátozhatnak. Ez határozza meg az agglomerációs települések jelenlegi építészeti arculatát. Ezzel párhuzamosan az építészek körében uralkodóvá vált az az attitűd, miszerint minden építész szuverén alkotó, akinek – kis túlzással – egyedüli célja a saját portfóliójának (sz)építése. Minden épülettervvel a világ megváltása a minimálisan elvárt cél, de elsősorban formai megközelítésből. Önkritikusan meg kell állapítanom, hogy ez az attitűd ránk, „Makovecz-árvákra” is igaz.

Szilárd meggyőződése, hogy a Horváth Zoltán által járt út közelebb van a „világmegváltás elvárt minimumához”. Ez az építészet formalista, de formáit egy felsőbb rendhez igazítja. Épületeit a Kárpát-medencei lakóházakra emlékeztető léptékű elemi részekre bontja le, amelyek addíciójából jön létre a mindig egyedi, de mégis ugyanazt az egy alap gondolatot kifejtő építészeti kompozíció. E tömegek belső rendje és egymáshoz viszonyított kapcsolata példátlanul intakt, alig van funkcionális megbicsaklás. Az alaprajzok nagyon tiszták és jól működők, de mégis van bennük annyi csalafintaság, amitől a belső tér érdekessé válik. Ráadásul minimális költséggel, ami, valljuk be, nem utolsó szempont.

Az épületek külső rendjére jellemző a szimmetria, ami – **Makovecz Imre** épületeihez hasonlatosan – mindig módosul egy kis aszimmetriával. Az anyaghasználat végtelenül primer: a Kárpát-medencében megszokott fehér fal, látszó ácsszerkezet, cseréptető szentháromságából alig lép ki. Ebből következően szerkezeti csomópontjai tiszták, mond-

▲ Városháza épülete, Dunavarsány, 2014

hatni, tipizálhatók. Ez a gondolkodásmód a hazai építészetnek egyelőre nem sajátja, megkockáztatom, hogy a többséget réműlettel tölti el.

Horváth Zoltán és a Triskell építésziroda közelmúltbeli tevékenysége rávilágít arra, hogy az építészet se nem funkcionális, se nem esztétikai – sokkal inkább kulturális kérdés. Az építészetben csak úgy lehet kikényszeríteni a kulturált viselkedést, ha mi magunk is kulturáltan viselkedünk. Így van ez az életben is. Ahogy az élet számtalan területén, úgy az építészetben is el kellene fogadnunk egy közös, Kárpát-medencei stílt, és ahhoz illeszkedően kellene tervezni. Ennek különös aktualitást ad a Miniszterelnökség által napjainkban megjelentetett *Nemzeti Mintaterv Katalógus* pályázati kiírása, amelynek célja „nemcsak az építészeti hagyományok fenntartása, hanem a vidéken élő magyar családok otthonteremtésének segítése”.

E cikk természetesen nem az „önmegvalósító formalisták” elleni kiáltvány. Sokkal inkább napjaink egyik legfontosabb építészeti feladatának, a magyar vidék belakásának általános érvényűen követendő alap gondolatát, az illeszkedést kívánja az építészeti közgondolkodásba behúzni.

Egy jó épületnek három dologhoz kell illeszkednie. Először is a környezet kulturális identitásához, ami egyáltalán nem magától értetődően, elsődlegesen olvasható. Másodszor a természeti környezethez, amit talán ma már nem kell részletezni, de mégis mehökkentő, hogy

▲ Kormányzati beruházás keretében megvalósuló 12 tantermes általános iskola és sportcsarnok, Maglód (Látványterv, 2018)

a bejárati ajtó tájolására, kialakítására is hatással lehet, mint azt esetünkben láthattuk. Harmadszor illeszkednie kell az emberi természethez, ami sajátos romantikus voltával, otthonosság iránti vágyával jóval állandóbb entitás, mint amilyen mértékben az építészet fejlődik, változik, elsősorban technológiai szempontból.

Az illeszkedés fontosságának felismeréséhez a helyes, de sokszor fájó önismeret vezethet el. Elszabadulni az utánzás által átélhető talmi azonosulástól, megtalálva az önnön képességeimhez, tehetségemhez mért saját utat, természetesen nem feledve a Mester teremtő génusza által ránk

testált kötelezettségeket. Mert abból, aki élete végéig Makoveczet utánozza, soha nem lesz Makovecz, de tisztességes Makovecz-követő sem.

Aki viszont a Kárpát-medencei archetipikus mintákat követi, abból lehet olyan építész, aki a Mester nyomdokain járva, hathatósan hozzájárul a Kárpát-medence többszörösen roncsolt építészeti környezetének új életre keltéséhez.

Horváth Zoltán megtalálta ezt a saját utat, amiért nagyon irigylem! Egyben gratulálok hozzá, mert tudom, hogy küzdelmes, embert próbáló évtizedek voltak szükségesek ehhez.

AGAIN AND AGAIN – THE SZITAKÖTŐ NURSERY IN MAGLÓD

Designing education institutions can be a daunting task for architects, since the constructed environment has a decisive influence on the next generation's way of thinking about space and architecture. Due to the proliferation of conurbations and newly allocated plots, nurseries are generally plagued by a sense of alienation and lack of familiarity. Zoltán Horváth, the Master Architect of Maglód regards architecture as a kind of duty, especially when it comes to planning smaller public buildings in the countryside. The Master Architect acts as an authority who is always present and to whom others look for guidance. Together with the other creators of Triskell Studio, Zoltán Horváth aims to define the architectural proportions, shapes and materials that can be used for reinterpreting the Hungarian countryside. He uses custom-made units based on traditional homes in the Carpathian Basin to create unique compositions that reflect the same basic architectural concept. Even though the floor plans seem deceptively clean and simple, the interiors are markedly distinctive. What's more, his buildings are created for a reasonable budget.